

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

36. De Transactionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

Deinde restitutio est ex causa æquitatis, arbitrabitur proinde iudex circumstantiis omnibus attentis, an major æquitas pro Ecclesia, an pro creditore militet. Vid. etiam Covar. *Var. Resol. lib. 2. cap. 17. n. 3.* Malcard. *de probat. concl. 1165. à num. 17.*

Qualiter verò isti rerum alienarum Administratores transigere possint, tum qualiter pacta & transactiones obligent Successores, dicemus *in Tit. sequenti.* Vide etiam in Lib. III. *Tit. de Solutionibus in fine.*

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

SUMMARIÆ.

1. Transactio est pactio de re dubia.
2. Post latam sententiam non valet transactio, nisi ab ea sit appellatum.
3. Transactio debet esse aliquo dato, aliquo retento.
4. De spiritualibus non potest fieri transactio, quod limitatur num. 5.
6. Circa bona Ecclesiastica temporalia potest fieri transactio, adhibitis tamen, ubi opus, solemnitatibus ad alienationem requisitis.
7. Super matrimonio non admittitur transactio: sed bene super sponsalibus.
8. Super relictis in testamento non transigitur, nisi tabulis inspectis, & quare?
9. Quomodo super alimentis possit transigi?
10. De crimine capitali transigi potest: secus in aliis criminibus publicis pœnam sanguinis non inferentibus.
11. Transactiones non debent regulariter rescindi: & contra transactionem juratam veniens sit infama.
12. An idem sit in fide interposita?
13. Transactio etiam ob causam gravis læsionis non rescinditur, nisi dolus intervenierit.
14. Resolvitur celebris controversia de rescidenda transactione, si læsio sit ultra dimidium.
15. Quando iudex partes cogere possit ad transigendum?

16. Tutores, Administratores, aut Prælati Ecclesiarum qualiter possint transigere?
17. Pacta & transactiones obligant successores hereditarios. Secus de aliis successoribus in officio veniens, si pactum sit successivum.
18. Pactum nomine dignitatis initum obligat iure forem.

Transactio communiter describitur, quòd sit *de re dubia determinanda pactio non gratuita.*

Dico I. esse pactiorem *de re dubia*, enim fiat conventio circa rem non dubiam vel non litigiosam, erit tantum pactio genere. vel permutatio, aut contractus nominatus. *Factio ut facias, doli detur* non verò transactio in specie, & consequenter jura de transactione loquentia in pacto non obtinebunt per text: & DD. *l. 1. ff. h. t.* Imò tamen si super re aliqua Adversario mota fuerit, & transactio facta, si tamen ex post facto appareat, tantum fuisse calumniosam sine iustitia gaudi causa intentatam, transactio censetur, & si quid eo nomine datum sit, repetetur, *l. in summa. ff. de Conditione indebiti.* Similiter si transigitur post latam sententiam parte victricis ignorante se sententiam obtinuisse (puta quia absentes Principales per procuratores litigarunt) parte victa id sciente, transactio non valebit, ad instantiam victoris proceditur ad executionem sententiæ. Mynling. *Cent. 4. serv. 47.* Sed hoc, quòd post sententiam transigi non potest, viderur proculdubio intelligendum, si ea ob neglectam vel denegatam ulteriorem appellationem in rem judicatam transferit: facit enim rem judicata causam certam inter partes. Tenet *in l. post rem judicatam. ff. h. t.* Secus si per appellationem legitime interpositam continuanda sit controversia, vel ratione etiam executionis litigium aliquod movendum.

3 Dico II. in definitione *transactionis*, quod sit *pactio in gratuita*: quia ad substantiam transactionis pertinet, ut fiat aliquo dato atque retento, *l. transactio. 38. Cod. eod.* Unde distinguitur à compositione proprie dicta, quod per hanc gratis & amicabilem discedatur à lite; quamvis compositio in latiori significatione etiam pro *transactione* accipiatur.

4 Partio *transactio* licet regulariter de omni re litigiosa fieri possit, excipiuntur tamen curia materiae, tum de jure Can. tum Civil.

4 De *Jure Can.* quidem *transactio* super re spirituali sine labe Simoniae fieri nequit, sed tantum gratuita & amicabile compositio, *cap. super eo. 7. h. t.* Verum id ipsum DD. communiter limitant, ut procedat, si per viam transactionis aliquid temporale detur vel retineatur pro re spirituali, valere autem transactionem & nullam fieri seu committi simoniam sentiunt, si res spiritualis compensetur largitione vel cessione alterius rei aut juris proportionati, v. g. si inter litigantes decimae controversae pro medietate dividantur; si Religiosi pro jure decimandi se obligent ad faciendas conciones vel administranda Sacramenta in certa Ecclesia DD. *ad dist. cap. super eo.* Circa bona autem Ecclesiastica temporalia valet quidem *transactio*, sed ita, ut si propter eam debeat deveniri ad alienationem alicujus rei immobilis aut mobilis pretiosae, solemnitates ad alienationem requisitae necessario adhibendae sint; juxta eam tamen moderationem, quae traditur in *Lib. III. in tit. de Rebus Eccl. alienandis.* In causa etiam matrimoniali, si de nullitate matrimonii agatur, nulla admittitur *transactio*, sed expectanda est Judicis Ecclesiastici sententia; cum non sit in potestate partium in matrimonio nullo perseverare, vel ab eo rece-

dere. *cap. ult. h. t.* Aliud est in sponsalibus de futuro, quando ab una parte negantur, ab altera asseruntur: tunc enim super illis valet *transactio*, per quam vel ratificentur sponsalia, vel ab illis discedatur, cum ex libero consensu aut dissensu partium dependeat, supposito quod de cetero nullum subsistat matrimonii impedimentum.

8 De *Jure Civili* imprimis super re testamento relicta aliter transigi non potest, quam inspectis cognitisque testamenti tabulis, eo quod ejusmodi transactiones sint captiosae, & facile aliquis inducatur, ut modico praesente contentus magna relicta sive legata, utpote alieno labore parata & inexpectato advenientia facile repudiet. *l. cum hi. 8. ff. l. t.* Accedit, quod publice privatimque interfit, ne ultimae voluntates testamentum deperant, sed quoad fieri potest, conserventur, *l. i. Cod. de SS. Ecclesiis.* Quare specialiter etiam circa alimenta in testamento relicta statutum est in *d. l. 8.* ut de iis sine auctoritate praetoris transigi non possit. Quia tamen in alimentis specialiter consideratur eorum favor & grave damnum, quod imminere posset alimentando ex eorum subtractione, ideo praedicta constitutio tantum intelligitur, ut super alimentis in futurum transigi non possit; possit autem super praeteritis, quod haec non amplius veniant nomine alimentorum: cum is, cui relicta sunt, haecenus aliunde alitus supponatur, sed cedunt in purum & simplex debitum, *l. de alimentis. 8. Cod. h. t.* Item & de alimentis, quae aliquis sibi inter vivos constituit, recte transigitur: cessat enim tunc favor testamentorum & praesumptio captationis, censetur enim aliquis aequè bene sibi in transactione quam acquisitione prospecturus. *d. l. cum hi. ff. eod.*

10 Præterea de eodem *Jure civili* transigere
Hh 2 qui-

quidem de crimine capitali permillum est: quia licet unicuique proprium sanguinem quovis modo redimere. Et transgens ob declinandum gravissimum periculum, quod ipsi etiam innocenti ex falsis & subornatis probationibus, carcere, tormentis &c. imminere potest) quam conscientia facinoris transigere censetur. *l. transigere. 18. Cod. h. t.* In aliis tamen criminibus publicis penam sanguinis non irrogantibus transactio conceditur. *d. l. transigere.* Et quidem etiam in ipsis delictis capitalibus transactio quoad unum accusatorem prodest, quoad alios non prodest quò minus novam accusationem instituire possint. Imò tacente omni accusatore, si indicia appareant, Iudex ex officio super commissio crimine inquirere poterit. *l. 2. Cod. de Abolitionib. Fach. Lib. 1. Controvers. cap. 9. circa fin.* Quòd si quis in aliquo iudicio famoso etiam ex privato delicto, v. g. furti, injuriarum, descendente transigat post litem contestatam, censetur confiteri crimen, & notatur infamia. *l. 4. §. fin. cum l. seq. ff. De his, qui notantur infamia.* Iteus, si ante litem contestatam: tunc enim creditur magis facere ad vexam litis redimendam, quam ex proprii delicti confessione. Is quoque infamiam non incurrit, qui transigit in actione quidem famosa, sed quæ ex contractu v. g. depositi, tutelæ, mandati vel pro socio oritur: quia in his transactio super contractu principaliter fieri intelligitur, quamvis Reus conventus de dolo commissio arguatur: §. *penult. Instit. de Pena temerè litigantium. l. in actionibus. 7. ff. De his, qui notantur infamia.*

- 11 Cœterum si transactio omnibus requisitis concurrentibus perfecta sit, semper quam firmissimè est observanda: quia valdè curandum, ne lites transactione sopitæ resu-

sciantur. Quare transactio non minor vim quam res iudicata habere, nec Imperali rescripto aut alio prætextu rescindi debere dicitur *in l. causas. 16. in l. non minor. 20. & l. sub prætextu. 19. Cod. h. tit.* Id quod adhuc magis procedit, si transactioni iuramentum accesserit: notabilis enim est constitutio *in l. si quis major. 41. Cod. eod.* quòd major 25. annis vivens contra transactionem *juratam* Iudice interpellando vel supplicando Principi, non implendo promissa per talem conventionem reddatur infamis. & privetur eorum ex transactione acceptarum proprietate, quæ parti adversæ transactionem evadenti applicatur. Eandem constitutionem non tantum in iuramento propriè dicto, sed etiam in sola fide interposita (sicut in Germania præsertim à personis illustribus solet, ut per fidem suæ nobilitatis procedant.) procedere sentit Glossa *fin. in eo provenit. 2. de Fideiussuribus*, eò quod iuramentum. & fides interposita maxime à personis illustribus equiparentur. Quæ sententiam in Camera receptam esse testatur Andr. Gail. *Lib. 2. Pract. Observ. 11. de Pactis. parte 1. §. 2. num. 3.* fidem interpositam & iuramentum distinguunt, arguentes in poenalibus (quæ sunt strictè interpretationis nec ultra casus expressos extendenda, vulgato *c. odia. 15. de Reg. Jur. in 6.*) de uno ad alterum fieri argumentationem & conclusionem. Imò non desunt, qui putent, hanc legem utpotè valde severam in praxi, maxime in foro Can. non esse receptam.

Quæres I. An contra transactioem saltem ob causam gravis læsionis venire liceat? Inter omnes convenit, quòd proprie læsionem etiam gravem, sed quæ non ultra dimidiam partem iustæ æstimationis

nec dolo formali facta, in nullo contractu, minus in transactione, quantum ad forum extremum (in interno enim quavis læsio debet compensari (detur actio, ne quotidie nove lites oriantur, & omnes contractus pultim impugnentur. Dico propter læsionem sine dolo formali factam non dari actionem, propter læsionem etiam gravem, quæ præter propositum contrahentium respici concurrebat. Sin autem *dolus formalis* fore ex proposito interveniat, putasi Adversarius meus instrumenta, quibus causam probare potuissem, mihi clam subtraxerit, & utame ad tranfigendum coegerit, de dolo actio competet. *L. sub pretextu. 19. Cod. h. 1.*

14. Celeberis autem est *controversia*, an si sine dolo in transactione læsio ultra dimidium intervenerit, ea perinde rescindi possit, quam venditio, in qua venditor ultra dimidiam partem iusti pretij deceptus est, juxta *L. 2. Cod. de Rescindenda vend.* Pro negativa fortissimè stringit text. in *L. Lucius 78. §. ult. ff. ad S. C. Trebelliam*, ubi negatur rescissio transactionis super fideicommissio factæ, etiamsi ex instrumentis postea appareat quadruplo plus in hæreditate fuisse, cui ad stipulatur. *d. L. sub pretextu. 19. & 29. Cod. h. 1. L. à divo Pio. 25. §. pignora. 3. ff. de Re judicata. & plures alia, quas refert Fachinæus Lib. 2. Controvers. c. ap. 6.* E contra affirmativa facta dicta *L. in summa. 65. §. 1. ff. de Conditione indebiti*, propter immodicam læsionem aut evidentem calumniam permutatur quis adversus transactionem venire.

Sententia negativa fermè pluribus juris textibus & DD. calculis munita est. Nihilominus tamen tunc Fach. *d. loc.* sententia affirmativa videtur magis tenenda: quia aequitati naturali, ne quis cum alterius

jaçtura locupletetur, & justitiæ commutativæ, quæ aequalitatem inter contrahentes desiderat, est conformior, præsertim si de Jure Can. loquamur, quod ubique maximè circa forum internum aequitatem attendit, & etiam de Jure Civili in omnibus rebus præcipuam esse debere justitiæ & aequitatis, quàm stricti Juris rationem, statuerunt Imperatores in *l. placuit. 8. Cod. de Judicis*. Interim tamen notandum est, in æstimatione læsionis debere haberi considerationem dubii litis eventus; unde rarissimè continget, ut pars, quæ se prædendit læsam ex transactione, possit probare læsionem ultra dimidium, quia cum transactio debeat fieri super re dubia & litigiosa, propter incertitudinem victoriæ potuisset forsitan in Judicio minus vel etiam nihil consequi, ut monet Fach. *cit. loc.* Ad LL. contrarias superius allegatas dici potest, eas non loqui expresse, nec etiam in *d. l.* de casu læsionis ultra dimidium, ideòque nec illuc extendendas; & in *L. Lucius*, quæ maximè pro altera sententia stringit, ponit quidem JC. casum, quo quadruplo amplius in hæreditate fuit, quàm ab initio expressum; sed non explicat, quod nomine transactionis datum vel retentum sit, quàm dubius tunc temporis fuerit illius litis eventus. Quod verò dicitur transactionem habere vim juramenti, sententiæ, vel rei judicatæ, contra quod non est remedium, ut argumentatur Gail. *Lib. 2. pract. observ. 70.* Responderi potest, retorquendo argumentum, quòd contra hæc omnia sit ex causa magnæ iniquitatis remedium, ergo etiam contra transactionem. Contra juramentum quidem, quòd quia non debet esse vinculum iniquitatis, & non extenditur ad non prævisa seu præcogitata, retractatur ex causa perjurii. Contra sententiam est notum remedium appellationis. Contra

Hh 3 rem

rem judicatam exceptio, si modus in exequendo excedatur. Item si sententia dicatur nulla ob causam manifesti erroris aut aliam. Si tamen lésionis probatio in continenti fieri non posset, sed requireret altiorrem & longiorem indaginem, non malè faceret Judex priorem sententiam amplectendo, ne lis ex lite cum magno damno & sumptu suscitaretur.

Queritur II. An & quando iudex cogere vel inducere possit partes litigantes ad transactionem.

R. Satis receptum esse, quòd ad officium quidem Judicis pertineat adlaborare, ut partes inter se transigant, aut amicabiliter componant, ne lites cum maximis earum expensis atque offensionibus protelentur, absolute tamen ad transactionem cogere non possit, sicut regulariter nemo iuvitus contrahere aut jure suo privari potest, *L. invitum. II. Cod. de Contrahenda emptione. L. id quod nostrum. II. ff. de Reg. Jur.* Sunt tamen DD. qui in causa valde intricata & diu durante volunt, Judicem per media compulsoria posse partes adigere ad transactionem *arg. cap. placuit. 9. dist. 90. Panorm. in Cap. cum inter. 16. de Elect. num. 9. Barb. de Officio Episcop. part. 3. alleg. 79. num. 9.* qua tamen in re repetenda sunt ea, quæ *supra in tit. de Officio Judicis* tradidimus. Sed nunquid poterit iudex suadere transactionem, si alterutrius partis Jura sint clara?

R. Negative, ne videatur de jure unius dare alteri sine causa; cum cuique dare debeat, quod suum est. Limitatur, nisi aliæ circumstantiæ aliud suadentes concurrerent: ut si partis condemnatæ appellatio sumptuosa (quamvis fortè frivola) vel novæ lites aut difficultates circa executionem sententiæ timerentur. *Panor. in cap. fin. l. t. num. 7.*

Queritur III. An & qualiter Tutores Curatores, Ecclesiarum, vel aliorum locorum Administratores, aut Prælati in rebus alienis suæ curæ commissis transigere valeant?

R. Cùm transactio sit species alienationis, quæ vel jus vel rem nobis competentem, aut quam credimus competere, dimittimus. *Arg. L. 1. §. utrum d. juncto. ff. Si quid in fraudem.* Ideoque hæc questio ab ea dependet, an & qualem personam enumeratæ in rerum suæ curæ committiturum alienationibus potestatem habeant, sicut Tutores ac Curatores bona immobilia & alia servando servabilia suorum pupillorum sine decreto Magistratûs alienare non possunt, nec Prælati bona immobilia aut mobilia pretiosa suarum Ecclesiarum sine debitis solemnitatibus, ita nec superius transigere. Videatur *Gail. lib. 2. serv. 72.*

Queritur IV. An pacta & transactiones obligent etiam successores?

R. Distinguendo inter successorem hereditarium & successorem ex officio: nam ille, qui jure hereditario succedit, distans procul contra factum defuncti ceterorum validum venire & pactum vel transactionem tollere non potest, quia hæres succedit in omnia jura defuncti tam activa, quam passiva. Successor autem in dignitate vel officio regulariter non aliter tenebitur hereditario pacto vel transactioni sui antecessoris, quando exinde sibi vel Ecclesiæ præjudicium generatur, quàm si pactum illud cum auctoritate superioris factum sit: res enim inter alios acta aliis obesse non debet. Nam que hic successor habet causam vel titulum à suo antecessore, sicut hæres, sed collatione aut institutione collatoris seu superioris. Unde si *lv. g. Beneficiatus* alteri censum annuum in suo beneficio

consensu Episcopi constituitur, ipse quidem in vita sua obligabitur, non vero etiam successoribus. *Cap. de catero. s. b. t.* Item si cum parochi per decimis fiat aliqua compunctio sine auctoritate Episcopi, ea personis tantum, non realis nec in successorem transitoria censetur. *Cap. veniens. s. eod. tit.* locationem quoque à prædecessore factam à successore, etiam nondum elapso locationis tempore revocare posse, docet Covarr. *Var. Resol. lib. 2. cap. 15. n. 6.* Sed hoc intelligendum videtur, si sit pactum successivum, quod etiam successorem ad aliquid de facto præstandum vel tolerandum oneraret: secus, si simul & semel expeditum, sicut in alienatione rei, quæ potest sine solemnitate alienari: nam tunc statim transfertur dominium & succedit regula, quod nostrum est, amplius sine facto nostro nobis auferri non potest. Item quod Princeps, qui superiorem non recognoscit, si nomine dignitatis faciat pactum, id etiam successorem obliget, tradit Panorm. in cap. 1. de Probat. n. 1. Barb. ibid. n. 7.

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

SUMMARIUM.

1. Quis sit postulare?
2. Postulantes alieno nomine sunt Advocati.
3. Advocatum debet aliquando gratis advocare.
4. Qui postulare non possunt?
5. Clerici postulare prohibentur in iudicio seculari: & Religiosi absolute nisi de licentia speciali sui Prelati.
6. Quamvis sint persone conjunctæ, pro quibus Clerici postulare possunt?
7. Clerici quibuscumque dare possunt consilia.
8. In Advocatus non passim recipiuntur, nisi in iure iurati & graduati.
9. Advocati ab injuriis debent abstinere.

10. Prohibetur eis pacisci de quota litis: non de salario: & quæ ratio differentie?
11. Exponitur tex. in L. per diversas. C. Mandati circa redempciones alienarum litium.

In hoc titulo notandum est I. quòd postulare sit desiderium suum vel sui amici, cujus negotium geritur, in iudicio exponere, vel alterius desiderio contradicere, nam & qui contradicit, postulat aliquid, nimirum ut à petitione, quam Adversarius intentavit, absolvatur *L. 1. §. 2. ff. h. t.*

Notandum est II. quòd postulantes alieno nomine *Advocati* dicantur, quos aliquando litigantes sibi ipsis constituunt, aliquando iis petentibus vel etiam ex officio Magistratus ordinarius decernit, veluti si partes principales propter impedimentum juris aut facti per se ipsas postulare, vel propter notoriam egestatem Advocatum acquirere non possint. *L. 1. §. ait prator. 4. ff. eod.*

Notandum est III. quamvis Advocati non teneantur gratis litigare, & servitium suum alteri impendere, si tamen tenuiores sint litigantes, quam ut sumptus suppeditare valeant, potest iudex ex officio (ut dictum) aliquem advocatum deputare, isque gratis advocare debeat, & poterit ad hoc compelli sub pœna pecuniaria, & etiam privationis officii, per text. in *L. providendum. 7. C. h. t.* prout Medicus ægrum pauperem gratis curare & præmium à Deo expectare debeat. Sed & illud hoc loco observandum, quòd Advocatus, aut hæres ejus totius anni salarium exigere possit, si per eum non steterit, quo minùs officium suum exhiberet, vel æger in initio aut medio anni mortuus sit. *L. post duos. 15. §. his quoque Cod. de Advocatis.*

Notandum IV. præter eos, qui iure civili à postulando prohibentur, uti sunt mino-